

3. Социальное страхование в 1924-1925 гг. Материалы к страховой компании. – М.: Вопросы труда, 1925.
4. Социальное страхование на Украине в 1925-1926 гг. – Харьков: Изд. НКТ УССР, 1927.
5. Соціальне страхування на Україні у 1926-1927 рр. (Статистичні та фінансові матеріали. – Харків, 1928.
6. Соціальноє страхування на Україні у 1927-1928 рр. (Статистичні та фінансові матеріали. – Харків, 1929. – С. 58-60.
7. Каплан Е. И. Пенсионное обеспечение в порядке соцстрахования. -М.,1930.
8. Телеграмма всем губсобесам, копия Дорпрофсоюзам линктранам дорог и рек Юго-Западного округа // Вестник социального обеспечения. – 1922. – №4.
9. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.
10. Страхование на Подолии // Вестник социального обеспечения. – 1922. – №5-7.
11. Решение Всесоюзного страхового совещания // Вопросы страхования. – 1926. – №19.
12. Державний архів Вінницької області.
13. Трефилов И. М. Страховик. Справочник по вопросам социального страхования и медицинской помощи застрахованным. Изд. 2-е. – М., 1927.
14. СУ СССР. – 1925. – №76.

О.А. Мельничук ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕНСИОННОГО СТРАХУВАННЯ НА ПОДОЛІИ В 1920-Х ГГ.
В статье освещаются условия введения пенсионного страхования в УССР и анализируется деятельность страховых органов Подолья из обслуживания пенсионеров.
Ключевые слова: застрахованные, пенсионеры, пенсионное страхование, страховые органы.

O.A. Melnychuk ORGANIZATION OF PENSION INSURANCE ON PODOLIA IN 1920
In the article the terms of introduction of pension insurance are illuminated in Ukraine and activity of insurance organs of Podolii is analysed from maintenance of pensioners.
Key words: insured, pensioners, pension insurance, insurance organs.

УДК 94 (477. 43/44)

О.О. Стадник

ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬБУДУ З ФОРМУВАННЯ КОМУНІСТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКИХ СЕЛЯН (НА МАТЕРІАЛАХ ПОДІЛЛЯ)

В статті розкриваються принципи створення селянських будинків, їх ідеологічна і культурно-освітня роль на селі періоду НЕПу та особливості їх діяльності на Поділлі.
Ключові слова: селянський будинок, Поділля, культурно-освітня робота, марксистська ідеологія, комуністичне виховання.

Однією з характерних рис життя українського суспільства на сучасному етапі є підвищений інтерес до історичного минулого. Довготривалий період бездержавності, нищення всього національного призвели до того, що багато поколінь українського народу було відчужено від своєї історії та культури, сприймало її як неповноцінну, провінційну. У наш час, коли відбувається державне і національно-культурне відродження українського народу, зростає необхідність переосмислення та усвідомлення процесів історичного минулого, особливо переламних етапів в історії України. Саме таким етапом були 20-ті роки ХХ ст. – період утвердження радянської влади, запровадження НЕПу, становлення головних підвалин державної політики в галузі культури. Культурно-освітня робота була і є важливою складовою в галузі суспільної самоорганізації. Вона значно відрізняється від академічної освіти, наукової роботи, елітарних мистецтв, літератури чи музики, однак саме вона серед інших проявів духовної культури є механізмом її поширення серед загалу народних мас, причому у найбільш доступній формі. Тому культурно-освітня робота займала важливе місце у політиці більшовиків в період НЕПу. І нині, враховуючи історичний досвід 1920-х років, необхідно створити належні умови для культурно-освітньої діяльності, що сприятиме інтелектуальному та духовному розвитку нації, активним процесам соціалізації всіх членів суспільства, формуванню національної еліти.

Історіографія з обраної теми досить багата та різноманітна. Певні аспекти культурно-освітньої роботи громадських організацій на селі були досліджені радянськими істориками, але,

на жаль, в основному з ідеологічно вигідних позицій. У 20-ті роки ХХ ст. висвітлення окремих сюжетів цієї теми в основному займалися партійні та державні діячі, публіцисти, працівники органів освіти, які аналізували культурно-освітній розвиток українського селянства в добу українізації [1]. Середина 30-х – початок 50-х років ХХ ст. – період, коли за умов культу особи Сталіна фактично припиняється об'єктивне вивчення культурно-освітнього розвитку українського селянства, з'являються поодинокі дослідження, здебільше заангажованого змісту [2]. Під впливом широкомасштабної десталінізації суспільства окреслилися певні зрушення у вивченні культурно-освітнього рівня селянства періоду НЕПу. Автори роблять спроби відійти від стереотипів, аналізують розвиток народної освіти, українізацію видавництва та ін. [3]. Цінність цих праць полягає у тому, що в них міститься конкретний матеріал, а також узагальнення і осмислення тих процесів у галузі культури, які відбувалися в Україні. Зміна суспільно-політичних орієнтирів, започаткована перебудовою, позначилася і на розвитку історіографії обраної нами теми дослідження. Історики, оперуючи відкритими архівними матеріалами, раніше невідомою мемуарною літературою, відходять від усталених у радянській історичній науці методологічних принципів, стереотипів [4]. Окремі аспекти досліджуваної теми розглядаються у працях подільських істориків [5]. Однак, узагальнюючої праці про культурний розвиток на Поділлі у 20-30-х рр. ХХ ст. на сьогодні ще не існує. Отже, у наш час постає необхідність і можливість об'єктивного аналізу й нового погляду на цю проблему.

Мета статті – вивчити принципи і механізми створення і діяльності сільбудів, їх ідеологічну і культурно-освітню роль у період НЕПу на селі, показати особливості їх існування на Поділлі. Об'єкт дослідження – подільське селянство періоду НЕПу, предмет – діяльність сільбуду із формування комуністичної свідомості селян.

На початку 1922 року більшовицьким керівництвом було взято курс на ліквідацію просвітніх товариств та створення на їх базі сільбудів та хат-читалень. Восени була прийнята постанова про реорганізацію «Просвіт» в Україні. Та реорганізація була чисто формальною, насправді вони просто закривались, а на їх місці організовувались селянські будинки і хати-читальні, які перетворювалися на організаційні центри політосвітньої роботи на селі [6]. Так, за архівними даними, якщо у Подільській губернії станом на 1 січня 1923 року нараховувалося 206 товариств «Просвіта», то на 1 липня їх не було взагалі. [7]. Однак, інколи «Просвіти» ліквідовувалися лише формально, частіше вони просто перетворювалися на сільбуду без будь-якої реорганізації [8]. Проте вижити таким сільбудам в умовах панування єдиної ідеології було майже неможливо, бо в статуті товариства «Селянський будинок» визначалася його мета: поглиблювати політичну свідомість трудящих села й зміцнювати спілку пролетаріату і селянства; підносити культурно-політичну грамотність селянства; сприяти залученню трудящих мас села до активного будівництва радянської держави; пропагувати кооперування та колективізацію, вести боротьбу з куркульсько-буржуазним впливом та побутом на селі [9].

У травні 1923 року постановою РНК УСРР вся мережа сільбудів республіки, що перебувала у відомстві Наркомзему, була передана Народному Комісаріату освіти. Майже одночасно Всеукраїнський ЦВК прийняв постанову «Політична освіта й виховання дорослих», у якій визначив систему політичної освіти. Згідно з постановою, всі організації робітничо-селянської громадськості, культурно-освітні установи були зобов'язані координувати свою роботу з Головополітосвітою. Документом визначалася і структура всієї мережі установ політосвіти. Окружні й районні сільбуду стали організаційними і методичними центрами політосвітньої роботи на селі [10].

Оскільки сільбуду в основному орієнтувалися на молодь, вони й мали забезпечувати як її виховання в комуністичному дусі, так і контроль за її дозвіллям. Організаційним центром політико-освітньої роботи для міста став клуб, а для села – селянський будинок. До їх складу входило ряд політико-освітніх закладів: бібліотеки, екскурсійні та виставочні пункти, музеї, курси, школи ліквідації неписьменності, театри.

За характером і змістом роботи клуби поділялися на 4 категорії: а) клуби-осередки при невеликих виробничих підприємствах, військових частинах, радянських установах; у селах відповідно – хати-читальні; б) місцеві клуби – при великих підприємствах і військових частинах; в) районні клуби – у промислових центрах, загальні для всіх клубів-осередків і місцевих клубів даного району; у селах відповідно – волосні будинки; г) центральні клуби – по одному на повітове або губернське місто й округ [11].

Членом сільбуду міг стати кожний громадянин, який мав право виборів до Рад (члени профспілок, КНС, бідняки, середняки), а також молодь у віці від 14 до 18 років. Сільбуду

.....
будувалися за принципом добровільного членства. Бажаючі стати членом селянського будинку повинні були сплатити внесок у розмірі 20 копійок і кожного місяця сплачувати членські внески у розмірі 10-25 копійок [12].

У зв'язку з новою економічною політикою Всеукраїнське управління сільбудами розіслало затверджений Наркомземом і Наркомпросом циркуляр від 30.07.1921 року №2765 Губземвідділам, Губнаробразам і Губу правлінням селянськими будинками про переведення їх на самозабезпечення. Тому їм надавалося право брати плату за використання приміщень, використовувати приписані до сільбудів радгоспні майстерні, сільськогосподарські пункти, політосвітні заклади, брати плату за вистави, концерти. Окрім цього, селянським будинкам надавалися земельні ділянки для ведення господарства (вирощування польових, городніх культур тощо). Організаційно-інструкторський апарат управління сільбудами залишався на утриманні держави, але Всеукраїнське управління селянськими будинками зробило розпорядження за №4882 про скорочення штатів службовців на 60% [13].

До середини 20-х років ХХ ст. на Поділлі відбувається помітне збільшення культурно-освітніх установ. Так, чисельність селянських будинків зростає більш ніж удвічі [14]. У 1923 році у краї діяло 130 сільбудів [15], а у 1924 році – 549 з кількістю членів 16435 [16].

Одночасно з кількісним зростанням сільбудинків проводилася перебудова їх роботи в напрямку широкого залучення трудящих, використанні їх творчої енергії. Саме з цією метою сільбуду з державних перетворювалися у громадські шляхом запровадження добровільного індивідуального членства та внутрішнього самоврядування. У відповідності з такими змінами було розроблено і у 1924 році затверджено статут товариства «Селянський будинок», згідно з яким сільбуд створювався як товариська організація, що мала зосередити навколо себе всі культурно-освітні засоби та сили на селі і спрямувати їх на піднесення культурно-політичного рівня селянства [17].

Сільбуду здійснювали значну роботу: організували бібліотеки, школи малописьменних, гуртки, хоріві колективи, проводили збори та бесіди, лекції та доповіді, виставки та спектаклі, де пропагувалася політика комуністичної партії. Видавалися стінні газети. Як пише сількор с. Сергіївки Могилівської округи, у їхньому сільбуді щовечора відбувалися читання газет, на які збиралося багато селян [18].

Однак уже з 1923 – 1924 року кількість культурно-освітніх закладів на Поділлі зменшується. Через відсутність політосвітніх кадрів, поганий зв'язок центру з периферією Головополітосвіта не могла забезпечити належного керівництва роботою своїх органів на місцях, а ті, в свою чергу, не проявляли належної ініціативи. Свідченням цього є цілий ряд документів та публікацій у пресі. Так, завідувача хати-читальні с. Борково Вінницької округи не раз зверталася до Губполітосвіти з проханням забезпечити хату-читальню книгами, без яких робота в даному закладі була просто неможлива, але відповіді так і не отримала [19]. Зменшення кількості культосвітніх установ було пов'язане і з нестачею коштів, оскільки, як уже зазначалося, з переходом до нової економічної політики вони були переведені з держпостачання на госпрозрахунок. Дозвіл мати господарські підприємства, який надавався для покращення матеріальної бази сільбудів, іноді мав і негативне значення. Так, Головополітосвіта Поділля повідомляла, що «в деяких районах губернії господарське обростання проводиться за рахунок просвітницької роботи». Наприклад, у Могилівській окрузі майже вся сільська кооперація опинилася в руках сільбудів [20]. Загалом на початку 20-х років культурно-освітня робота на селі була досить слабкою. Губернське управління селянськими будинками Поділля у звіті за 3-й квартал 1924 року пояснювало це відсутністю ініціативи на місцях, єдиного плану, невмінням знайти підхід до села. Зі всієї кількості сільбудів і хат-читалень життєздатними були лише 40% [21].

Ось як відгукувалися про роботу таких закладів сільські кореспонденти газети «Червоний край»: містечко Юзвин Вінницької округи – кожна кімната нашого сільбуду – тільки чотири стіни, та ще й обдерті, обшарпані, по кутках павутиння, стеля чорна від лампи, лавок немає; село Куна Гайсинської округи – зайдеш у райсільбуд – на стіні календар роботи гуртків, керівник у кожному значиться, але жоден гурток не працює [22].

Однак були і позитивні відгуки: містечко Копайгород Могилівської округи – щовечора в будинку повно селянської і містечкової молоді, проводяться лекції, бесіди, доповіді, жваво працюють гуртки – сільськогосподарський, політичний, драматичний, хорівий [23]. Позитивним у роботі культурно-освітніх установ на селі було те, що під впливом політики українізації більшість із них вела роботу українською мовою.

Причиною зменшення кількості культосвітніх закладів був і той факт, що з метою централізації керівництва культурно-освітніми установами до РНК був внесений затверджений Наркомпросом і Наркомземом проект декрету, а 7.12. 1925 року Раднаркомом УСРР прийнята постанова про реорганізацію Народних будинків у селянські будинки з метою створення єдиного центру політпросвітрова в селах та про організацію Наркомземом при реорганізованих Народних будинках закладів економічного характеру з метою створення єдиного центру, який би регулював сільське господарство і вів його шляхом колективізації. Таким чином, різноманітність типів політустанов села (хати-читальні, народні будинки, просвіти, лікнепи), що спостерігалася у перші роки НЕПу, у 1925 – 1926 році зникла і політосвітні установи перейшли на однотипову струнку мережу сільбудів. Система сільбудів починає займати провідне місце в цілій системі органів радянської влади, відіграючи роль великого культурного чинника та сприяючи комуністичному вихованню мас. Їх кількість швидко зростає: з 42 у 1921 році до 4000 у 1928 році. Це стосується і Поділля. Так, наприклад, якщо у Вінницькій окрузі у 1924 році нараховувалося 69 сільбудів, то у 1928 році їх було вже 87 [24]. Відповідно до розширення мережі селянських будинків на селі збільшується і кількість їх членів. Так, якщо на середину 1924 року у тій же Вінницькій окрузі членами сільбудів і хат-читалень було 5964 особи, то на середину 1928 року їх налічувалося 20940 [25].

З метою зміцнення і покращення роботи сільбудів, залучення до них широких мас селянства у червні 1925 року на Вінниччині урочисто відзначався п'ятирічний ювілей їх існування [26]. На засіданні Президії Вінницького окружного виконкому, яке відбулося у лютому 1926 року, констатовалося погравлення роботи сільбудів на Поділлі. Але поруч з досягненнями в їх діяльності існував цілий ряд недоліків. Все ще слабою була активність населення, особливо низький відсоток становило доросле селянство. Сільські культосвітні працівники мали низьку кваліфікацію, спостерігалася величезна плінність кадрів та брак коштів на їх перепідготовку. Деякі завідувачі сільбудів були байдужі до своєї роботи. Так, сількор Гриб с. Промошанець на Могилівщині пише, що зав. сільбудинком тов. Цмух «засунув книги в шафу, а сам ходить по вулицях і збирає гроші на музику, а ввечері збирає свою компанію і справляє культурно-освітню роботу самогоном» [27].

Сільбуд вважався широкою масовою самодіяльною громадською організацією, яка відіграла роль організатора мас і повинна була скеровувати їх «під проводом партії по шляху комуністичного виховання». Основним завданням товариства «Сільбуд» було піднесення загальної грамотності та загального культурного рівня сільського населення [28]. Однак частина сільбудів перетворювалася фактично у комсомольські клуби, відокремлюючи молодь від дорослого населення. В основному активісти «Сільбуду» були відірваними і від селянських мас. Велике зростання кошторисної сітки політосвітустанов у ряді випадків призводило до утворення мертвих одиниць, перетворення сільбудів у суто державні організації, відсутності широкого членства, планової роботи.

З 1927 року вносяться деякі зміни до мережі культурно-освітніх установ села. Було скасовано райсільбуди та запроваджено районну інспектуру. Культурно-освітні установи розподілялися на три категорії: 1) червоний куток; 2) хата-читальня, у роботі якої було взято напрямок на реорганізацію її в сільбуд; 3) опорні сільбуди, до складу яких повинні були увійти сільбуди райцентру.

Оскільки сільбуд вважався широкою громадською організацією села, він повинен був мати міцний зв'язок з усіма сільськими організаціями – погоджувати свій план з планами різних громадських організацій, скликати періодичні наради сільбудів з представниками різних громадських організацій з питань чергової практичної роботи, а також залучати до роботи культкомісії профспілок та кооперації.

При сільбудах організувалися бібліотеки, які в межах регіону ставали організаційними і методичними центрами бібліотечної роботи. В середньому кожний сільбуд мав бібліотеку, яка нараховувала від 40 до 60 книжок [29]. Типова бібліотека при сільбуді містила книги з сільського господарства, землеустрою, земельного права, кооперації, природознавства, географії, історії, політграмоти та економіки. Їх книжкові фонди були дуже бідними, але з кожним роком поповнювалися. Сільбудівські бібліотеки проводили різні заходи для залучення широкого кола читачів: вечори книги, виставки, читацькі конференції, свята рідного слова, пісні, вечори пам'яті видатних українських письменників, які набули особливої популярності після впровадження політики українізації. В цілому на Вінниччині на 1 січня 1925

року діяло 139 бібліотек, причому лише в сільських бібліотеках нараховувалося 158055 книжок [30].

Отже, хоча сільбуду в умовах НЕПу й були переведені на самозабезпечення, однак культурно-освітня діяльність, яка в ті часи не відмежовувалася від політико-освітньої роботи, повністю контролювалася урядом, партією. Селянські будинки, перебуваючи під ідейним впливом комуністичної партії, повинні були виховувати селянські маси в дусі комуністичних ідей. Провідне місце в культурно-освітній діяльності сільбудів посідала пропаганда марксизму-ленінізму. Вони повинні були протиставити дрібнобуржуазній суспільній свідомості радянську. Адже, як визнавав у 1921 році один з керівників держави, «... наші досягнення в галузі роботи серед селянської молоді дуже низькопробні. Нам не вдається проникнути в потаємні надра українського села... Марксистсько-ленінські ідеї – явище чужерідне для відсталого сільської маси...» [31]. У цій діяльності запозичався досвід Просвіт, а перед сільбудами ставилося завдання – з політосвітньої установи перетворитися на громадсько-культурну організацію з добровільним індивідуальним членством.

Таким чином, після втілення в життя постанови ВУЦВК у 1925 році в Україні, в тому числі і на Поділлі, утвердилася і закріпилася чітка структура і типологія культурно-освітніх установ, центром якої став сільбуд. Там, де його не було, це завдання виконувала хата-читальня. Цим досягалася концентрація політичного керівництва з боку партії та радянськи органів. Безумовно, ми не відкидаємо великого просвітницького впливу даних структур. Селяни отримали можливість активно залучатися до культурних надбань цивілізації, ступити у світ науки, культури, мистецтва, але, на жаль, все це подавалося їм з присмаком марксистсько-ленінської ідеології.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Квірінг Е. Крутий поворот чи розгортання попередньої роботи // Червоний шлях. – 1923. - № 4-5; Косіор С. Українізація і завдання КП(б)У //Більшовик України. – 1929. - № 1; Авдієнко М. І. Народна освіта на Україні. – Харків, 1927.
2. Затонський В. П. Рішуче піднесення грамоти в школі. – Харків, 1936; Слуцький О. Б. Радянське і культурне будівництво на Україні в перші роки боротьби за соціалістичну індустріалізацію країни (1926 – 1929 рр.). – К, 1957.
3. Михайлова О. О. Допомога міста селу в піднесенні культури. – К, 1963; Шевчук Г. М. Культурне будівництво на Україні (1921 – 1925 рр.). – К, 1963; Алексеева Н. Л. Культура нового села. – Львів, 1974; Даниленко В. М. Рабочий класс і культурная революция на Украине. – К, 1986.
4. Даниленко В. М., Касьянов Г. В., Кульчицький С. В. Сталінізм на Україні: 20 – 30-ті рр. – К, 1991; Бондарчук П. М. Національно-культурна політика більшовиків на Україні на початку 20-х років. – К, 1998; Ващенко І. В. Політика українізації 20-х – початку 30-х рр. в Україні: проблеми історіографії. - Харків, 2001.
5. Нестеренко В. А. Українізація на Поділлі у 20 – 30-х рр. ХХ сторіччя. Основні напрями, наслідки, недоліки та особливості. – Кам'янець-Подільський, 2003
6. Шевчук Г. М. Культурне будівництво на Україні (1921 – 1925 рр.). – К, 1963. – С. 79.
7. Державний архів Вінницької області (далі ДАВО). – Ф.Р. – 254. – Оп.1. – Спр.195. – Арк.1.
8. Кам'янець-Подільський міський державний архів (КПМДА). – Ф.Р. – 582. – Оп.1. – Спр.33. – Арк.8.
9. Довідник для сільського політосвітнього робітника. – Вінниця, 1924. – С.76-77.
10. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). – Ф.1. – Оп.20. – Спр.631. – Арк.118.
11. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.20. – Спр.747. – Арк.59.
12. Довідник для сільського політосвітнього робітника. – Вінниця, 1924. – С.79-80.
13. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.20. – Спр.632. – Арк.117.
14. ДАВО. – Ф.Р. – 256. – Оп.1. – Спр.691. – Арк.60.
15. ДАВО. – Ф.254. – Оп.1. – Спр.197. – Арк.31.
16. ДАВО. – Ф.842. – Оп.1. – Спр.74. – Арк.115.
17. Розвиток української культури за роки Радянської влади. – К, 1967. – С.52.
18. Червоне село. – 1923. – 19 квітня.
19. Вісти. – 1921. – 25 листопада.
20. ДАВО. – Ф.254. – Оп.1. – Спр.195. – Арк.74.
21. Там само.
22. Червоний край. – 1925. – 2 лютого.
23. Там само. – 5 лютого
24. ДАВО. – Ф.Р.256. – Оп.1. – Спр.722. – Арк.74-75.
25. Там само. – Арк. 98-99.

26. Там само. – Ф.254. – Оп.1. – Спр.118. – Арк.125.
27. Червоний край. – 1924. – 24 травня.
28. Статут товариства «Сельбуд». – К,1926.
29. ДАВО. – Ф.254. – Оп.1. – Спр.195. – Арк.197.
30. Бюллетень Подольського статистического бюро. – 1925. - № 2 (29). – Вінниця, 1925. – С.96.
31. Доповідь народного комісара освіти т. Затонського на ІУ сесії ВУЦВК 3.11.23 р. про ліквідацію неписьменності // Порадник ліквідатора не- та малописьменності. / Під ред. Ц. М.Підгірненської та А. С. Ліберман. – Харків, 1924

Е.А. Стадник ДЕЙТЕЛЬНОСТЬ СЕЛЬБУДА В ФОРМИРОВАНИИ КОМУНИСТИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ УКРАИНСКИХ КРЕСТЬЯН (НА МАТЕРИАЛАХ ПОДОЛЬЯ).

В статье раскрываются принципы создания сельбудов, их идеологическая и культурно-образовательная роль на селе периода НЭПа и особенности их деятельности на Подолье.

Ключевые слова: сельбуд, Подолье, культурно-образовательная работа, марксистская идеология, коммунистическое воспитание.

O.A. Stadnik THE COUNTRYHOUSE ACTSVSTIES IN THE FORMATION OF COMMUNIST CONSCIOUSNESS OF UKRAINIAN PEASANTS (ACCORDING TO PODYLLYA MATERIALS).

This article tells about the principles of countryhouse formation, their ideological, cultural and educational role in the village during the period of NEP and their specific activities on Podyllyya.

Key words: countryhouse, Podyllyya, cultural-educational activities, Marxist ideology, communist education.

УДК 339.16.012.332 (477.44) «193»

Я.В. Міщук

РОЛЬ І ДІЯЛЬНІСТЬ СИСТЕМИ «ТОРГЗІНІВ» ВІННИЧЧИНИ НА ПОЧАТКУ 1930-Х РР.

У статті на основі комплексного аналізу джерел і літератури показано роль і діяльність системи «торгзінів» у роки голодомору 1932–1933 рр.

Ключові слова: торгзін, Вінниччина, голодомор, селянство, магазин, Поділля.

Голодомор 1932-1933 рр. – безпрецедентний злочин сталінської тоталітарної системи проти українського народу, який спричинив національну катастрофу. Конфіскацію продовольства тоталітарний режим застосував як зброю масового знищення населення. Адаже від голоду, масових репресій і депортацій Україна втратила більше людей, ніж за роки Першої світової та громадянської воєн. За оцінками дослідників, голодомор 1932-1933 рр. спричинив загибель 3,5 до 10 млн. осіб, понад третину з яких – діти.

Наукова розробка даної теми покликана розкрити маловідомі аспекти голодомору 1932-1933 рр. в Україні в контексті регіонального вивчення цієї проблеми. Це є актуальним, оскільки в силу певних міждержавних колізій нам досі намагаються нав'язати думку про відсутність голодомору, сфальсифікувати і перекреслити нашу історію.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі комплексного та об'єктивного аналізу джерел і досягнень історіографії всебічно дослідити на Вінниччині роль і діяльність системи «Торгзінів» у роки голодомору – початку 30-х рр. минулого століття.

Об'єктом дослідження є голод 1932 – 1933 рр. на Вінниччині.

Предметом дослідження є діяльність системи «Торгзінів» у 1932-1934 роках.

Хронологічні рамки дослідження – 1932-1933 рр. – роки голодомору в Українській СРР, зокрема на території Вінниччини.

Територіальні межі дослідження охоплюють землі Вінницької області в межах 1932 – 1933рр.

Проблема подій Голодомору 1932-1933 рр., незважаючи на дослідження низки визначальних питань і публікації значної кількості наукових праць, залишається однією з найактуальніших у вітчизняній історіографії.

Даний фактор є надзвичайно важливим, адже тільки за умови всебічного і об'єктивного дослідження всіх аспектів передумов, причин, технологій та наслідків здійсненого злочину подібні трагедії оминатимуть Україну в майбутньому.